

3/2011

Revista
AGORA

**Școală și interculturalitate
în DKMT**

Revista Agora

Nr. 3/2011

***Școală și interculturalitate
în DKMT***

Sumar

Banatul - zonă interculturală - <i>Diana Dincă</i>	5
Centrul de jurnalism Românești - <i>Marian Odangiu</i>	6
Un deceniu de parteneriat transfrontalier în Euroregiunea DKMT - <i>Georgeta Plopeanu</i>	9
Festivalul internațional al inteligenței - <i>Maria Stanca</i>	10
Activitățile extracurriculare din Liceul Teoretic „Dositei Obradovici” Timișoara - <i>Vera Arsin</i>	13
Colegiul Național C.D.Loga și reluarea unei tradiții - <i>Ivânică Alexandra, Radovan Alexandru</i>	14
Integrarea migrantilor în societatea românească - <i>Oana Bajka</i>	15
De la moroi la Halloween, via Sf. Andrei - <i>Gheorghe Secheșan</i>	18
«HALLOWEEN 2011» la Casa Studenților Timișoara - <i>Ana Maria Pandelescu Andone</i>	20
Sportul, o cale de comunicare între națiuni - <i>Diana Modog Crasneanu</i>	22
Agregatorul euroregional de știri - <i>Marcel Bajka</i>	22
Liceul românesc de fete „Carmen Sylva” din Timișoara între anii 1919-1923 - <i>Cornel Petroman</i>	23
Zeci de festivaluri au loc, an de an, în Timiș și Timișoara - <i>Alina Sabou</i>	32
Zilele doivleacului / Dani Ludaje - <i>Vanja Gvero</i>	36
Festivalul Gastronomic Românesc - <i>Dinu Barbu</i>	38
Copii fără graniță - <i>proiect transfrontalier</i> - <i>Erdei Ildikő</i>	39
Hoinărind pe urmele cadarcăi, pălincii și berii, în Euroregiunea DKMT - <i>Alina Sabou</i>	40
Calitate în învățământul superior - <i>Adriana Slavici</i>	41

AGORA 2011

Cartarea și demontarea stereotipurilor interetnice din viața de zi de zi și mass-media prin metode non-formale - <i>Molnár Tímea-Imola</i>	42
Interculturalitate pe tărâm muzical în Banat - <i>Marius Cîrnu</i>	43
Banatul istoric, multiethnic, multicultural - <i>Melania Călărășanu</i>	44
Jula, orașul meu natal - <i>Matei Repisky</i>	51
Micherechi, un sat de români - <i>Gheorghe Petrușan</i>	59
Cupa DKMT-Prietenia și Crosul Olimpic DKMT - <i>Agneta Kardos</i>	61
Corala feminină „Carmina Dacica” – „o formație emblematică pentru cultura Cetății...” - <i>Mioara Ilchi</i>	63
Artele vizuale în euroregiunea dkmt - <i>János Szekernyés</i>	66
Europeni cu Dunărea de-odată - <i>Petru Vasile Tomoiagă</i>	68
Banat și interculturalitate - <i>Bodo Barna</i>	69
Botez la Sârmănoaș / Țara lui Tache Culianu - <i>Dinu Barbu</i>	75

Coordonator: prof. Anghelina Barbu

Școala nr. 21 “Vincențiu Babeș” Timișoara

str. Simion Bărnuțiu nr. 9, tel./fax: 0040 256 208 318, e-mail: scoala21tm@yahoo.com

COLECTIVUL DE REDACȚIE:

*profesor Ana Radici, profesor Maria Gurzău Czegledi
Liceul “Nicolae Bălcescu” Giula (tel./fax: 0036 66 463 161)*

*profesor Alexandru Radovan
Colegiul Național C.D. Loga Timișoara*

*Culegere text: Matei Barbu
Tehnoredactare: Ioan Alexoaie*

ISSN 1843-8180

Revista apare cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Timiș

Banat și interculturalitate

Interculturalitatea, interpretată ca întâlnirea dintre culturi este adesea utilizată ca o categorie ce nu are nevoie de nici o bază conceptuală sau istorică. Sensul potrivit de coabitare acoperă o arie mai largă decât sfera culturii, interacțiunea comunităților nu este suficientă din punct de vedere teoretic și trimite la o realitate fizică, diversitatea culturală indică un proces închis, în timp ce întâlnirea culturilor trebuie să țină cont de răspunsurile permanente la zilnicele fenomene politice, economice și sociale. Uneori, lucrări care prin titlul lor sunt dedicate interculturalității sunt în întregime preocupate de descrierea diversității entice, exemplificată prin date culturale și demografice în diverse situații și se opresc în momentul în care ar trebui să înceapă analiza și interpretarea.

În cele ce urmează vom aborda interculturalitatea legată de o regiune: Banatul. După câteva considerații referitoare la acest ținut istoric prezentăm rezultatele unei cercetări și, în fine, vom desprinde câteva concluzii.

Având în vedere că spațiul post-totalitar Banatul, locul de unde a pornit, din fața unei parohii și biserici reformate (maghiare) din Timișoara, revolta ce a dus la abolirea dictaturii, are un statut special, acest spațiu poate fi unul preferat pentru cercetarea relațiilor interetnice și a interculturalității. În oferta politică a elitei de după 1989, se regăsește, sub forma unei forțe morale ce ar trebui să concure determinant la soluționarea problemelor sociale existente, la ora actuală, în România, toleranța etnică bănățeană respectiv spiritul Timișoarei. Toleranța etnică din Banat poate fi considerată, în condițiile apariției unor naționalisme cu implicații politice în spațiul post-totalitar, un semnal social privind adevărata dorință a cetățeanului, în numele căruia s-au întreprins, nu o dată, demersuri caracterizate prin intoleranța și refuzul alterității.

Data de naștere a Banatului se cunoaște: 1716. Banatul se definește clar și teritorial: spațiul încadrat de râurile Mureș-Tisa-Dunăre, respectiv la est de lanțul Carpaților de la Mureș până aceștia intersectează cursul Dunării. Numele de Banat provine de la austrieci, în numele carora Eugen de Savoya a eliberat Timișoara de sub dominația otomană. După 1778 Banatul iese de sub tutela directă a curții de la Viena, se trasează județe după modelul administrativ ungar. Limba administrației rămâne exclusiv germană, până la 1830, când se produce prima încercare de introducere a limbii maghiare în administrație. După 1848 urmează o perioadă zbuciumată, este de menționat scurta perioadă a Voivodinei Sârbești, ce durează până la apariția Diplomei din Octombrie în 1860. După instaurarea dualismului austro-ungar din 1867, Banatul ține administrativ de Budapesta. Prin Tratatul de la Trianon, Banatul este împărțit între trei țări: partea română este

cea mai mare, cca. 30 la sută din teritoriul istoric revine Iugoslaviei, o mică parte Ungariei.

Când se afirmă existența unei așa-numite identități locale bănățene, se face referire la câteva specificități ale acestei zone: în primul rând la faptul că sporul demografic - în special - al Banatului românesc provine, în mare parte, din mișcări de populație⁽¹⁾. La începutul secolului 18, Banatul era una din cele mai depopulate zone⁽²⁾ ale Europei Centrale, o regiune mult mai mică ca teritoriu, Crișana avea, la acea dată, o populație mai mare. Crișana nici înainte, nici după colonizările întreprinse de curtea de la Viena, nu avea populație mai mare ca Banatul. Pentru demografi și istorici este o temă generoasă studiul cauzelor pentru care regiunea, mai întotdeauna, a fost un spațiu receptor, de atracție, pentru cei care nu s-au putut mulțumi cu situația în care s-au aflat. Chiar și în anii dictaturii, când orice mișcare de populație se dorea controlată de putere, oameni și grupuri veneau în continuu în spațiul bănățean în cautarea unei posibilități, ce să le ofere, față de existentul de atunci, ceva mai mult. Fluxul spre Banat al căutătorilor unor șanse mai bune se explică prin caracterul aparte al acestei regiuni - ceea ce constituie a doua specificitate a ei. Acest ținut a devenit, în decursul unui secol și jumătate, datorită puterii sale economice și prin cadrul civilizatoric ce s-a realizat în timp, una din regiunile cu cel mai înalt potențial de modernizare, având, ca element definitoriu, economicul și nu culturalul, cum se întâmplă în foarte multe cazuri.

Fapt confirmat de istorie, Banatul a jucat, după afirmarea sa ca ținut, un rol preponderent de opozant. Să luăm, drept exemple, doua momente cruciale: 1848 și 1989. Ar fi interesantă analiza comportamentului șvabilor din Timișoara și Banat, care, la vestea izbucnirii revoluției de la Pesta, s-au alăturat celor care s-au ridicat împotriva curții de la Viena. Un astfel de demers ar depăși, totuși, cadrul prezentei abordări. Legat de momentul 1989 se cere subliniat, puterea totalitaristă a urmărit tot timpul îndeaproape și plină de bănuieli, evenimentele de aici. Timp de decenii, din cauza neîncrederii generale față de regiune, reprezentanții ai Banatului nu prea pătrund în primul eșalon al conducerii comuniste. Statutul de opozant al Banatului este lesne de explicat: deși era cea mai dezvoltată zonă a țării, potențialul ce-l avea nu s-a putut afirma niciodată liber. S-au luat de aici, în anii comunismului, invocând interese naționale, utilaje, linii de fabricație, s-au direcționat în altă parte relații economice

Dr. Bodo BARNA

internaționale, au fost siliți oameni să se mute în alte zone ale țării, pentru a fi purtătorii unor informații tehnice și de organizare, pentru implementarea noului. Aici nu s-a adus, de aici s-a luat.

Apare, astfel, o dihotomie interesantă: puterea dorea o reducere a importanței Banatului, având pentru realizarea acestui scop, o gamă largă de mijloace politico-administrative, în condițiile economiei hipercentralizate. Cu toate acestea Banatul a rămas un fel de speranță pentru alte zone din țară, existând, în ciuda controlului mișcărilor interne de populație, un flux continuu către acest ținut.

Întâlnirea stimulativă a culturilor, acea interculturalitate specifică, ar trebui să plece de la premise cum ar fi lipsa de prejudecăți și deschiderea. În relația majoritate națională - minoritate etnică trebuie observat că orice tip de afiliere sau calitate de membru la națiunea majoritară, de exemplu, nu poate aduce avantaje celorlalți membri ai grupului.

În Banat există două tipuri de discursuri referitoare la coabitarea etnică, fiecare cu subspecii. Majoritarii, românii sau autoritățile și instituțiile abordează un discurs permisiv cu un conținut tolerant. Grupurile minoritare, în ciuda asemănării importante a situației lor, au individualizat un discurs manierat, caracterizat prin respectul fata de autorități și reținere.

Minoritățile folosesc rar expresii agresive împotriva textelor amicale și liniștite ale statutului puternic, cu sensul de majoritate demografică, controlul resurselor, etc. Acest lucru este specific Banatului și se explică prin istoria regiunii: există un decalaj între perioada otomană și următoarea perioadă, prin instaurarea dependenței față de Viena, având doar perioada modernă. Regiunea a fost creată sub semnul eficienței și doar cei care se puteau integra prin realizări economice, puteau spera să câștige aprecierea comunităților locale.

Spiritul utilității a apărut *ab ovo* într-un anume mediu, creat de colonizările politice în secolul XVIII, când aici au sosit șvabi, alsacieni, francezi și austrieci. Din descendenții lor amestecați s-au format șvabii bănățeni cu o identitate distinctă. Cea mai dinamică regiune în ceea ce privește dezvoltarea din Europa Centrală a fost caracterizată de acceptabilitate. Conștiința cetățenească a purtat această valoare, care a realizat lucruri extraordinare: în 1848, șvabii s-au ridicat împotriva Vienei, liderii români locali împotriva liderilor români importanți. Este adevărat că aceasta realitate istorică este interpretată diferit de majoritate și minorități.

Potrivit recensământului național, în județul Timiș în 1991, din 703.000 de oameni, 276.000 erau locuitori născuți în alte județe ale țării. Migrația în direcția opusă a fost mult mai scăzută: 56.000 de oameni născuți în județul Timiș au părăsit județul. Datorită faptului că în ultimii 40 de ani, în ciuda infuziunii mari de populație,

populația județului a crescut într-un ritm mai scăzut decât media pe țară, justificând întrebarea: ce a devenit tradiția locală? Care va fi soarta tradițiilor cetățenești?

Mai există încă astăzi interculturalitatea caracteristică Banatului care duce la deschiderea spre toleranță, la acceptarea influențelor și valorilor externe? Există și o diferențiere români-români, între cei născuți aici și cei care au venit odată cu valul socialist, a celor mai puțin „urbanizați”. Aceasta diferență este deseori îndeajuns și prioritar exprimată, de aceea diferențele dintre discursurile minorităților etnice nu pot fi identificate în mod clar. Este adevărat că aici minoritatea se poate simți în siguranță, nu găsim manifestări asemănătoare cu cele din anii '90 în Cluj-Napoca sau cu Martie Negru de la Târgu Mureș, dar trebuie să ne dăm seama că aceste lucruri nu influențează construirea identității etnice.

Interculturalitatea este un subiect la modă, ni-l asumăm cu plăcere, dar atât politicienii locali, cât și cetățenii, culeg doar laurii și se mândresc cu prezența sa. Ar trebui, însă, să fie un semnal de alarmă faptul că la ultima noastră conferință în Timișoara, nici unul dintre participanți nu a știut toate cele patru limbi principale vorbite în această zonă. Este clar că învățarea limbilor de circulație internațională este mai importantă în comparație cu a cunoaște limbile vorbite în zonă. Această referire la multilingvism este importantă pentru că, potrivit recensământului din 1910, maghiarii vorbeau cu câteva procente mai mult limbile celorlalte grupuri etnice decât vorbeau aceștia din urmă limba maghiară - așa cum se poate vedea în figuri. Ne putem lăuda în publicațiile de propagandă că la noi „câinele latră în patru limbi”, dar este mult mai important să ne punem întrebarea: în ce măsură populația din Banat știe și vorbește limbile locale/zonale. Datele de la ultimul recensământ referitoare la această chestiune nu sunt încă disponibile, vom menționa, deci, rezultatele chestionarelor aplicate în cadrul unui studiu. În timp ce 94% din maghiarii din Transilvania și Banat consideră cunoașterea limbii române esențială pentru ei, doar 19% dintre români cred că nu este de ajuns doar cunoașterea limbii materne. 70% dintre maghiari consideră că a cunoaște limbile grupurilor coabitante constituie rezolvarea conflictelor lingvistice, în timp ce, doar 26% dintre reprezentanții majorității române gândesc la fel.

Fundația Diaspora din Timișoara a realizat în anul 1997, în regiunea istorică Banat, respectiv în județele Timiș (România), Békés (Ungaria) și Voivodina (Iugoslavia) programul numit *Identitate Locală și Regionalism*. Principala ipoteză a cercetării, neconfirmată până la urmă de rezultatele investigației, se referea la distanțe sociale: distanțele sociale dintre grupurile așa-zise autohtone și ale celor care sunt noi veniți în aceste zone sunt mai mari

decât cele dintre grupurile diferitelor etnii stabilizate de mult aici. În alți termeni, clivajele etnice ar fi mai puțin pronunțate decât cele legate de mentalitate și comportament cotidian, dintre stabilizații aici de generații și noii veniți. Această ipoteză are în vedere natura și structura identității locale^[3], dar face trimitere, *mutatis mutandis*, și la renumita analiză politico-socială realizată de S. Huntington^[4], prin care politologul american avansează ideea că cele mai puternice clivaje în viitor vor fi cele dintre civilizații, caracterizate prin cultură, mentalități și tradiții diferite. Problema reîntoarcerii la diversitate^[5], fragmentarea țărilor unionale, după 1989, din această parte a Europei, constituie argumente de altă natură, pentru structuri în care identitatea națională este dominantă.

Cercetarea a fost pregătită și derulată de un colectiv format din trei subcolective, conducători fiind prof. dr. F. Albert (Universitatea de Științe Agricole ale Banatului, România), conf. dr. G. Feleky (șeful catedrei de sociologie din cadrul Universității Jozsef Attila din Szeged, Ungaria) și dr. S. Hodi (șeful Centrului de cercetări sociale din localitatea Ada, Iugoslavia). Din grupul timișorean au mai făcut parte: lect. univ. O. Balintfi, politologul M. Bakk, conf. dr. Z. Bogathy, prof. dr. V. Neumann, conf. dr. M. Milin și subsemnatul. Rezultatele cercetării s-au prezentat într-o conferință internațională la care, pe lângă specialiști din cele trei țări vecine, au participat, cu comunicări, experți din Anglia, Belgia, SUA. Rezultatele cercetării s-au publicat în volumul *cvadrilingv (română, maghiară, sârbă, engleză) Local Identity and Regionalism*.^[6] Un set de întrebări s-a referit la aprecierea situației generale actuale din fiecare țară respectiv la perspectivele privind viitorul. Am investigat, în continuare, atașamentul față de localitatea de domiciliu, regiune și țară, odată punând direct această întrebare, apoi prin întrebarea legată de intenția de a se stabili în alta parte. Relația interetnică, existența și variația identității local-regionale, acceptarea drepturilor minorităților au constituit problemele la care am încercat să găsim răspunsuri atât din partea minorității, cât și din partea majorității.

Drepturile minorității și relația interetnică

Faptul ca, majoritatea covârșitoare a respondenților (77,8%) a fost absolut de acord cu **ajutorul dat de stat minorităților** a relevant o atitudine tolerantă și pozitivă vis-a-vis de cei care aparțin altor naționalități. În mod firesc, membrii comunităților minoritare susțin în proporție mai ridicată (83,6% dintre slovacii din Ungaria, 98% dintre maghiarii din România și 98,6% dintre maghiarii din Serbia) acest ajutor. Cât despre opinia majorității în aceasta chestiune, cei mai puțini care consideră important acest suport sunt sârbii din Voivodina (39,2%), și în același timp aici există o opoziție considerabilă (15,5%) a

celor care nu sunt de acord cu suportul statului în această privință. Pot fi aici relevante răspunsurile în funcție de vârstă, profilul localității, religie și statutul familiei. Astfel, cei care au considerat important acest statut favorizant al ajutorului statului față de minorități, sunt cu preponderență vârstnicii, țăranii, catolicii, protestanții, precum și persoanele căsătorite.

Limba maternă și drepturile minorităților

Familia este un mijloc particular prin care o persoană își păstrează mai bine limba maternă, în timp ce, atunci când e în public, folosește limba oficială a majorității. Datorită acestui lucru, așadar, acei 8,2% dintre maghiarii sunt foarte probabil de origine slovacă, care, totuși, nu-și mai asumă statutul lor minoritar. În ceea ce privește respectul utilizării limbilor minoritare, procentul este aproximativ egal - 13,8 și, respectiv 13,2 - pentru cei care vorbesc maghiara și, respectiv, româna, în familia de origine printre slovacii din Ungaria și maghiarii din România. Acesta poate fi efectul fie al căsătoriilor mixte, fie al educației în limba majoritară.

Respondenții susțin aproape în unanimitate că minoritarii ar trebui să aibe **presă scrisă în limba maternă** (96,5%), **media electronică** (95,9%), deasemenea ei ar trebui să aibe **acces la educație în limba maternă** (92,1%) în școala elementară și liceu. În această privință, nu există diferențe semnificative între diversele grupuri etnice. Dimpotrivă, nu există deloc acest acord în ceea ce privește drepturile referitoare la **studiile universitare în limba maternă** (72,7%), **utilizarea limbii materne în instituțiile publice** (66,6%) sau existența școlilor și universităților separate (56,1%). Dreptul pentru educație superioară (universitară) în limba maternă a fost cel mai puțin susținut de către maghiarii din Ungaria (46,5%) și sârbii din Voivodina (47,8%), în timp ce românii din România au fost de acord în proporție de 81,3%.

Distanțe sociale

Pentru măsurarea distanței sociale ne-am folosit de scala Bogardus modificată, prin care se evaluează caracteristicile contextului pozitiv ale celeilalte națiuni. De remarcat este linia de graniță socială a valorii în acceptarea pentru un post mai bun în plan social, iar în viața particulară ca soție. În ceea ce privește caracteristicile naționale pozitive se fac referiri la „deschidere”, „prietenie, cordialitate” care reflectă exact gradul de toleranță și acceptare. Într-un sondaj referitor la acceptarea pentru un post mai bun, romii au întrunit cel mai scăzut nivel de toleranță și acceptare (24,9%) - respondenții din Ungaria (ungurii-slovacii 4,2-2,3%) au manifestat cel mai mare procent de neacceptare în cealaltă extremă situându-se intervievații din România (români 38,1% și unguri 55,6%). Potrivit eșantionului, cei mai toleranți s-au dovedit a fi ungurii

din România în timp ce slovacii din Ungaria s-au dovedit a fi cel mai puțin toleranți. Cele mai apreciable distanțe sociale se manifestă în relațiile dintre slovaci - sârbi, slovaci - români iar în Ungaria între unguri-sârbi.

În privința acceptării unei parteneri de viață, românii au intrunit din nou cel mai mic procentaj în cadrul fiecărui grup interviat, totalul non-preferințelor a fost din nou cel mai apreciabil printre ungurii și slovacii din Ungaria (0-0%), de cealaltă parte situându-se ungurii din România (18,3%). Dintre respondenți cei mai toleranți s-au dovedit a fi românii și în mod special ungurii din România care au manifestat o toleranță remarcabilă. Un nivel mediu de toleranță au manifestat slovacii.

Referitor la gradul de deshidere, faptul că fiecare grup etnic a optat în favoarea lui demonstrează etnocentrismul dominant (excepție au făcut doar ungurii din Voivodina). Fiecare națiune primește calificative înalte de la români în timp ce calificative proaste se primesc de la sârbi. Același lucru este valabil și pentru „prietenie, cordialitate”.

Caracteristicile subliniate de matricea - distanță sunt:

- un grad înalt de intoleranță și neacceptare a romilor din partea ungarilor și slovacilor din Ungaria
- distanțe apreciable între ungurii, slovacii din Ungaria și sârbi
- distanțe mari între slovacii din Ungaria și români
- tolerarea și acceptarea românilor și ungarilor din România
- gradul înalt de tolerare între românii și ungurii din România
- deschiderea românilor față de alte grupuri etnice
- relații bune între ungurii și slovacii din Ungaria precum și între românii și ungurii din România
- relații problematice între sârbi și ungurii din Serbia
- relații critice slovaci-sârbi, slovaci-români și între unguri (Ungaria) și sârbi

Pe baza unor calcule corelate s-a dovedit că distanțele între națiuni descresc, condiționate de contactele personale cu comunitățile participante.

Ca primă abordare, „localnic” poate fi interpretat și ca locul în care s-a născut persoana. Potrivit studiului, cei mai stabili sunt locuitorii Ungariei și ungurii din Voivodina.

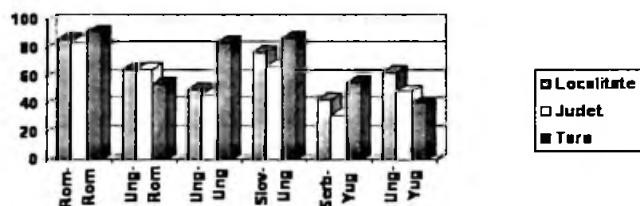
Referitor la cei născuți în localitate și cei născuți în județ, cifrele arată unguri 83,3 %, slovaci 92,5%, unguri din Voivodina 86,9%. Procentajul valabil pentru sârbi din Voivodina indică o diferență semnificativă de 61,5%, pentru românii din România această diferență este și mai

clară: 43,6%. Cel mai mare procentaj îl găsim la unguri. În cazul părinților am găsit valori similare în Ungaria și la ungurii din Voivodina, un procent mai scăzut am întâlnit la sârbi (35,2%), românii din România (35,1%) și unguri (27,8%) dar trendul este identic.

Mențiunile de mai sus demonstrează optimismul informatorilor (39,2%) - pentru imigranți procentajul este mare 66,0%. Cei care și-au părăsit locurile natale sunt mulțumiți, lucru ușor de înțeles având în vedere statutul de care se bucură județul Timiș față de locul de naștere al persoanei respective. Cei care s-au născut în localitate sunt mai puțin optimiști întrunind un procentaj de doar 32,5%.

Am cercetat atașamentul față de localitatea de reședință, regiune, țară, folosind la început întrebări directe referitoare la atașament și apoi întrebări referitoare la intenția de stabilire în altă parte. Au rezultat două seturi comparabile de răspunsuri. La întrebările legate de atașament față de localitate, regiune și țară, au existat trei posibile variante de răspuns - **slab, mediu, puternic**. Va prezentăm mai jos un grafic ce etalează atașamentul **puternic** (procente):

Graficul 1

Fenomenul este bine ilustrat în graficul de mai sus iar atașamentul față de localitate și față de regiune pot fi tratate împreună și separat de atașamentul față de țară. Dacă atașamentul față de localitate a fost puternic, același lucru va fi valabil și pentru atașamentul față de regiune. Cele mai ridicate valori s-au înregistrat la românii din România 80%, la ungurii din Slovacia și la slovacii din Ungaria.

Sunt necesare următoarele remarci:

- în toate cazurile, atașamentul față de localitate este în exces față de cel pentru regiune, o situație relativ normală, dacă se ia în vedere statutul regiunii.
- în cazul Iugoslaviei procentele sunt relativ scăzute, acest lucru datorându-se situației politico-economice în care se află țara
- ungurii din Ungaria sunt mai devotați țării decât localității, regiunii - o situație ușor de înțeles care se datorează statutului de ariegardă deținut de județul Bekes în ierarhia economică

- fără excepție valorile maxime s-au întâlnit la atașamentul față de țară la comunitățile majoritare, o situație normală având în vedere procesele politice și istoria zonei
- în cazul minorităților, atașamentul față de localitate este mai puternic, bineînțeles că există și o excepție - slovacii din Ungaria la care atașamentul față de țară prevelează. Este necesară o continuare a investigației asupra slovacilor atipici la care ar trebui să se aibă în vedere situația politică, economică și socială a țării în comparație cu țara mamă, pentru minorități, precum și de cererile legate de cultura și educația lor.

Privind intenția de a se stabili în altă parte pe baza răspunsurilor (au existat patru alternative de răspuns: **nu**, **puțin probabil**, **probabil**, **da**) au rezultat două grupuri; cei constanți și cei inconstanți.

Cat./%	Rom-Ro	Ung-Ro	Ung-Un	Slov-Un	Serb-Yu	Ung-Yu
Constanti	82.9	80.2	45.2	66.9	37.8	66.7
Inconstanti	17.1	19.8	54.8	33.1	62.2	33.3

Cat./%	Rom-Ro	Ung-Ro	Ung-Un	Slov-Un	Serb-Yu	Ung-Yu
Constanti	81.3	79.1	62.5	84.2	37.8	72.5
Inconstanti	18.7	20.9	37.5	15.8	62.2	27.5

Cat./%	Rom-Ro	Ung-Ro	Ung-Un	Slov-Un	Serb-Yu	Ung-Yu
Constanti	58.2	60.5	82.1	95.5	27.5	54.2
Inconstanti	41.2	39.5	17.9	4.5	72.5	45.8

Prin analiza comparativa a tabelelor s-au tras câteva concluzii:

- numărul celor constanți este copleșitor în România și în rândul slovacilor din Ungaria, ungurii din Ungaria și grupurile din Iugoslavia sunt parțial inconstanți
- ungurii din Ungaria și-ar schimba localitatea de reședință, regiunea, dar nu și-au exprimat dorința de ași părăsi țara
- valori minime s-au înregistrat în Iugoslavia, aici dorința de stabilire în altă parte și de ași părăsi țara este foarte mare iar procentajul maxim l-au întrunit chiar sârbii
- minoritățile s-au dovedit a fi mai constante decât grupurile majoritare din fiecare țară

Acum să aruncăm o privire asupra chestiunii atașamentului prin compararea răspunsurilor înregistrate la întrebările directe și la intenția de a se stabili într-o altă țară. Privind problema stabilirii într-o țară străină pe primul loc se situează slovacii cu un procent de 95,5% în vreme ce sârbii sunt ocupanții ultimului loc cu un procent de 27,5%. Procentele pentru românii din România și pentru unguri sunt similare 58,2% și respectiv 60,5%.

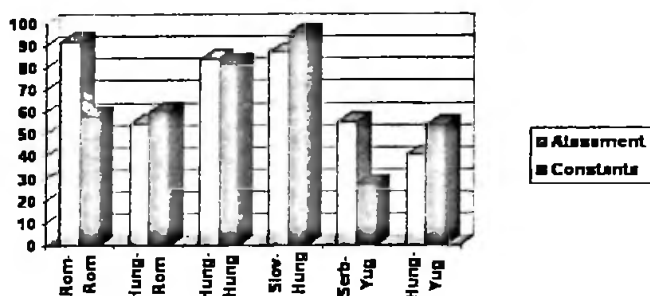
Privind diferențele pe care le-am etalat în graficul nr. 2, este clar că atașamentul și loialitatea, chiar dacă

reprezintă aceeași problema, nu pot fi înlocuite una cu cealaltă. Datele cuprinse în grafic ne permit să tragem următoarele concluzii:

- Atașamentul caracterizează etniile majoritare pe când minoritățile etnice încearcă mai mult sentimentul de loialitate
- Minoritatea etnică - în ciuda resentimentelor pentru maniera în care sunt tratate, este realistă experiența și statutul de minoritate o determină să se stabilească într-o altă țară și să aibă dificultăți privind un nou statut de minoritate
- Pentru etniile majoritare aderarea la o țară și dorința de a o părăsi (pentru a schimba mediul politico-economic) în absența unei astfel de experiențe sunt considerate compatibile.
- Se observă diferențele mari (aprox. 30%) între valorile atașamentului și respectiv cele ale loialității, printre majoritatea românilor și sârbilor, se observă că răspunsurile la întrebările privind atașamentul au fost motivate de statutul de majoritate („țara mea”) și nu de condițiile economice date.

Dubla întrebare „să plecăm - să rămânem?” nu poate fi decuplată de evaluarea regiunii. Cele două grupuri etnice informatoare din Ungaria au consemnat ca situația nu s-a schimbat după 1989. Unanimitatea exprimată de cei din Voivodina demonstrează faptul că acolo situația s-a deteriorat. Românii declară că România e în stagnare în timp ce ungurii consemnează o îmbunătățire. Referitor la statutul economic, cele două grupuri etnice din Ungaria consideră că situația s-a înrăutățit după 1989 părerea lor fiind împărțită și de către cei din Voivodina. În România, românii au constatat o înrăutățire a situației economice iar ungurii au observat o ușoară îmbunătățire.

Referitor la cooperarea regională privind trecerea frontierelor statului, este o părere generală - aceea că acest lucru este necesar (86,1%) pretențiile în legătură cu acest lucru sunt mai mici în regiunea Ungariei decât în regiunea Banatului. Cea mai mare valoare a fost înregistrată pentru Timișoara. Preocuparea pentru integrarea europeană este mai mare printre ungurii din România și mai mică pentru ungurii din Ungaria.

Concluzii

În Zwischen - Europa de astăzi, bazat pe presa zilnică sau pe argumente politologice - sub presiunea unor lipsuri legate de o legitimitate politică, etnoregionalismul atrage după sine false conotații împingând implicațiile socio-economice în plan secund, fiindu-i asociat un înțeles politic iar procesele naturale sunt cuantificate ca fiind periculoase pentru țară. Asta fiind situația, se pornește un mecanism de apărare printre comunitățile minoritare.

Există o observație generală care trebuie specificată și anume: minoritățile naționale nu sunt speriate de manifestările extreme ale politicii și ale presei. De aceea nu există un pericol sau o atmosferă încordată - minoritățile se autoguvernează. Limba în care se realizează educația este foarte importantă deoarece ar putea servi mai târziu în procesul de luare a deciziilor aproape în mod reflex ducând la pierderea identității. Alegerea unei anumite școli este până la un nivel înalt alegerea unei identități.

Românii din România sunt mai deschiși față de alte grupuri, decât celelalte națiuni majoritare cuprinse în acest studiu. În ciuda faptului că aici s-a înregistrat cea mai mare migrație internă, cei care s-au stabilit mai apoi au adoptat toleranța caracteristică Banatului. Este posibil ca și ei să se simtă „diferiți”, bineînțeles ca „cei acomodați” - un fel de minoritate. Cele mai puține migrații interne s-au înregistrat în Ungaria. Diferențele privind valorile între români și unguri sunt destul de reduse în comparație cu celelalte două perechi majoritare. În Ungaria nu se simte vreo schimbare în relațiile locale chiar dacă acolo există cu adevărat autogovernare locală. Pentru moment, localul se subordonează naționalului. Atașamentul față de regiune este mai mare decât cel față de țară în cazul ungarilor din România și Voivodina; nu se poate vorbi de o identitate puternică locală în cazul altor grupuri.

Aparent există un contrast de valori între atașamentul local și dorința de migrare. Relativ multe persoane ar părăsi Banatul, regiune bine situată, pentru că nici măcar aici nu mai este sau deja nu mai este cu adevărat bine. Notabil este faptul că dorința de a pleca în alte țări nu este chiar așa de arzătoare - acest lucru însemnând că după câteva decenii Europa apare ca o necunoscută, deopotrivă atractivă și înspăimântătoare. La sârbii din Voivodina nu există dorința de a-și părăsi țara,

fiind conștienți de faptul că nu ar fi priviți cu simpatie ca imigranți. În România perioada de excludere și neacceptare a ungarilor a luat sfârșit, aceștia putându-se lansa în afaceri fiind liberi să coopereze cu oricine și aproape în orice condiții. Datorită acestei situații, ei consideră mai favorabilă situația apărută după 1989 decât românii.

Rezultatele cercetării ne arată că situația privind relațiile interetnice (distanțele sociale) prezintă diferențe considerabile chiar într-un spațiu care, cu 8 decenii în urmă, era unul unitar. Evenimentele politice specifice din aceste țări au condus la stări diferite - Banatul de odinioară poate fi evocat doar în sens civilizatoric și economic. Interculturalitatea Banatului românesc, caracteristicile surprinse de cercetarea prezentată ar avea o relevanță mai mare prin comparație cu situația din alte regiuni și zone ale țării. Totuși, chiar și această relație bună dintre diferitele etnii are limitele ei datorate contextului politic general. Cum ne arată exemple ale politicului cotidian, în Banat, relația dintre etnii, discursul transcultural poate fi comparat cu toleranța religioasă din evul mediu, când majoritatea își aroga dreptul de a fi tolerant în privința minorității. Deși s-ar putea evoca mai multe, aducem un singur exemplu în acest sens: majoritatea națională refuză acele acte simbolice prin care comunitatea minoritară ar dori să evidențieze, în condițiile inexistenței unei obligativități prevăzută de lege, prezența într-un spațiu.^[7]

Până când relațiile interetnice sunt abordate în cadrul teoretic și strategic definit prin conceptul de toleranță, cu greu poate fi vorbit de adevărata interculturalitate, relație de schimb incompatibilă cu orice relație de subordonare. Respectul pentru autoritate a minoritarului nu poate însemna a servire.

[1] Vezi: *Geographic Monographs of European Regions Banat*, 1997, Novi Sad-Timisoara-Szeged, în special lucrările lui C.Vert-S. Voiculescu, B.Durdev și colab. respectiv G. Krajko.

[2] În problema tezei Banatului „pustiu și depopulat” există divergențe între istoricii români și germani. Se poate cita o vastă bibliografie legată de tema colonizărilor (Vezi: A. Ținta: *Colonizările hanzburgice în Banat*, Timișoara, 1972, O. Greffner: *Das Banat und die Banater Schwaben*, Weil am Rhein, 1996, Pandi P: *Köztes-Európa 1763-1993*, Budapest 1995), interpretările date unor documente primare în aceasta problema - de ex. jurnalului lui Grisellini - având clare conotații politice.

[3] Smith, A.D.: *National Identity*, 1991, London

[4] Hantington, Samuel P.: *Ciocnirea civilizațiilor*, 1997, Bucuresti

[5] Rotschild, Joseph: *Întoarcerea la diversitate*, 1997, Bucuresti

[6] Bodó Barna (editor): *Local Identity and Regionalism*, Diaspora Foundation, Timișoara, 1998.

[7] Consilieri locali aparținând comunității maghiare din Timișoara au solicitat, în 1999, ca indicatorul localității de la intrarea în oras, să consemneze numele orașului și în limbile maghiara, germană și sârbă, comunități etnice istorice, cu un aport considerabil la tot ceea ce înseamnă Timișoara de azi, care împreună constituie cca. 20 % din populația orașului. Inițiativa a fost respinsă, obținând un singur vot de sprijin din partea majorității românești.